

Anax ephippiger – husarz wędrowny

Ten piaskowo ubarwiony husarz występuje głównie w suchych i półsuchych rejonach Afryki i południowo-zachodniej Azji. Jest gatunkiem wędrownym, przemieszczającym się tam i z powrotem aby się rozmnażać po okresach deszczowych. Zalutuje nad obszar śródziemnomorski, gdzie lokalnie prawdopodobnie rozmnaża się corocznie. W niektórych latach, przy sprzyjających warunkach pogodowych, odbywa dalekie wędrówki z prądami powietrznymi ku północy, docierając nawet do Islandii. W Polsce był dotychczas stwierdzony na 12-14 stanowiskach (począwszy od 1992 roku), z czego na 7-9 w roku 1995, po największej inwazji. Jego obecność u nas ma zwykle charakter krótkotrwały, ponieważ husarz wędrowny nie przeżywa w Polsce zimy w żadnym stadium. Dorosłe osobniki mogą pojawić się w Polsce późną wiosną lub wczesnym latem i przystąpić do rozrodu w płytkich, ciepłych wodach w krajobrazie otwartym. Po 80-90 dniowym rozwoju larwalnym wylatuje rodzime dla Polski pokolenie, którego los nie jest znany.

W obszarze śródziemnomorskim obecność imagines husarza wędrownego odnotowywano we wszystkich miesiącach, ale bardziej ku północy głównie od kwietnia do września. Jeżeli wiosną stwierdzimy zachowania rozrodcze, koniecznie należy poszukiwać na danym zbiorniku wylinek, po około trzech miesiącach, z reguły w końcu lata (sierpień-wrzesień). Wylinki mogą być znajdowane na łodygach roślin wodnych z reguły do wysokości 30 cm nad powierzchnią wody.

Spośród gatunków nomadycznych jest to najrzadziej dotychczas spotykany gatunek w Polsce, potencjalnie jednak możliwy do spotkania prawie każdego roku, zwłaszcza po napływie bardzo ciepłego powietrza zwrotnikowego lub płynącego z południowego-wschodu (warto śledzić sytuację pogodową!)

Płytki staw w krajobrazie otwartym, o szybko nagrzewającej się wodzie, z niedużą ilością roślin wodnych może być w Polsce potencjalnym siedliskiem rozrodu dla *Anax ephippiger* husarza wędrownego.

IDENTYFIKACJA

Cechy ogólne

Całkowita długość ciała osobników wynosi 61-76mm, samego odwłoka 43-56mm. Husarz wędrowny *Anax ephippiger* jest nieco mniejszy od pozostałych gatunków z rodzaju *Anax*. Charakteryzuje się szeroką kulistą głową (duże oczy!) i krótszym wysmukłym odwłokiem. Samce wyróżnia niebieska plama w kształcie siodła na segmencie 2 odwłoka (czasem częściowo sięgająca do segmentu 3). Plama ta jest ograniczona do grzbietowej części odwłoka, przez co trudniej jest ją wypatrzeć podczas lotu u samca husarza wędrownego w porównaniu z samcami husarza ciemnego *Anax parthenope*, u których niebieska plama w postaci pierścienia widoczna jest wyraźnie wokół odwłoka. Segmenty 3-10 są piaskowo-brązowe z czarnym grzbietowym paskiem; pasek ten jest szerszy na segmentach 8-10, gdzie obejmuje parę dużych, bladobrązowych plam na każdym segmencie. Niebieska plama - siodło jest mniej intensywna u młodych samców a także u samic, u których przechodzi przez nią grzbietowy pasek. Może być nieobecna u niektórych samic.

Oczy są duże, brązowe, często z charakterystycznie żółto-zielonymi dolnymi połówkami. Ani czoło ani oczy nie mają śladu niebieskiej barwy, podczas gdy u husarza ciemnego *A. parthenope* i u husarza władcy *A. imperator* oczy są zielone, często z niebieską otoczką. Na czole *A. ephippiger* wyraźne są dwa poprzeczne, pogrubione czarne pasy.

Cechy szczegółowe

Jedyny gatunek husarza, który na każdym boku odwłoka ma jedno biegnące wzdłuż żebro, a nie dwa jak pozostałe gatunki. U husarza wędrownego górne przydatki samców (czyli cerci) mają spiczaste, zwężające się koniuszki. Widoczny jest ząbek poza połową długości przydatków. Dolny przydatek (epiprokt) sięga przynajmniej jednej czwartej długości górnych, jest trójkątny, górna jego powierzchnia jest pokryta ząbkami. Tył potylicy samicy gładki pozbawiony guzków. Przydatki samicy szerokie, listkowate, podobne do przydatków górnych samców, spiczasto zakończone.

U husarza ciemnego, z którym może być mylony husarz wędrowny podczas obserwacji terenowej, górne przydatki samca mają podłużne zgrubienie-krawędź a dolny przydatek jest bardzo krótki, szeroki, prawie niewidoczny z góry. Przydatki samicy są nieco skręcone śrubowato, a widziane z góry - wąskie, spiczasto zakończone.

Zachowanie

Samce obecne są nad zbiornikiem w najcieplejszych godzinach dnia (głównie 11-16), często są przy tym liczne. Terytorialne, choć mogą także oblatywać większe fragmenty zbiornika. Zachowania te zależą od ich zagęszczenia. Przy mniejszym obszary oblatywane są większe, a stopień agresji mniejszy. Latają nad lustrem wody i roślinnością. Przeganiane są przez inne gatunki husarzy, dlatego często wybierają miejsca od nich wolne.

Składanie jaj (owipozycja) odbywa się zwykle w tandemie, podobnie jak w przypadku *A. parthenope*, a w odróżnieniu od większości Aeshnidae. Samice zanurzają odwłok aż do nasady tylnych skrzydeł. Głębokość wody w miejscu składania jaj wynosi 10-90 cm.

Jest to gatunek głównie dzienny, ale jest bardziej aktywny o zmierzchu niż inne gatunki husarzy, czasem przylatuje do światła.

Samica *Anax ephippiger* (fot. Wiaczesław Michalczuk)

Samiec *Anax ephippiger* (skan żywego osobnika Aleš Dolný)

Uwaga:

więcej zdjęć i informacji można znaleźć w internecie wpisując hasło *Anax ephippiger* lub *Hemianax ephippiger*